

GIJZELING VAN EEN JOURNALIST DIE WEIGERT ZIJN BRON TE NOEMEN

Europees Hof voor de Rechten van de Mens 22 november 2007*

Voskuil t. Nederland (appl. no. 64752/01)

Verschenen in: NJCM-Bulletin 2008-1, p. 75-89

Met noot van Gerard Schuijt*

Op 22 september 2000 besloot het Gerechtshof Amsterdam de journalist Koen Voskuil, van het gratis verspreide dagblad Sp!ts, te gijzelen omdat hij weigerde de bron te noemen van door hem gepubliceerde informatie/ Dat besluit vormde een inbreuk op de in artikel 10 EVRM gegarandeerde informatievrijheid, die naar het oordeel van het EHRM niet werd gerechtvaardigd door de beperkingsclausules van artikel 10, tweede lid, EVRM. De door het gerechtshof aangevoerde reden, het waarborgen van een eerlijk proces aan de verdachte Mink K en twee medeverdachten, was niet relevant. De andere reden die het gerechtshof noemde, de integriteit van de politie (en dus het achterhalen van de identiteit van de politiebeamte die de bron van de journalist was geweest) was niet voldoende om het belang van de bronbescherming opzij te zetten. Het EHRM is er verbaasd over hoe ver men in Nederland bereid is te gaan om de identiteit van een klokkenluider te achterhalen en de mogelijkheden waarover de autoriteiten daarvoor beschikken. Dat heeft niet alleen een afschrikkend effect op de vrije journalistiek, maar óók op iedereen die met misstanden in zijn omgeving naar buiten wil komen door die ter kennis van de media te brengen. Het EHRM constateert tevens een schending van artikel 5 EVRM.

FEITEN

In september 2000 stonden Mink K. en twee medeverdachten in hoger beroep bij het Gerechtshof Amsterdam¹ terecht op verdenking van wapenhandel. De Amsterdamse politie had tijdens het vooronderzoek meegedeeld bij toeval – de melding van een lekkage – een groot aantal wapens te hebben aangetroffen in de woning van een der verdachten. Op 12 en 13 september 2000 publiceerde Voskuil in *Sp!ts* een tweetal artikelen waarin hij zijn twijfel uitsprak of de wapenvondst wel op toeval berustte. Hij citeerde een niet met name genoemde ambtenaar van politie, die over de lekkage zou hebben gezegd: ‘Dat hebben we er maar van gemaakt. Soms heb je net even een doorbraak nodig in je onderzoek.’

Tijdens een zitting van het gerechtshof op 22 september, waar Voskuil als getuige was opgeroepen, weigerde deze de naam te noemen van de politieambtenaar die hem de mededelingen had gedaan. Het gerechtshof overwoog dat, als de geciteerde passage juist zou zijn, dit de veroordeling van de verdachten zou kunnen raken. Tevens zou het de integriteit van politie en justitie raken. Het gerechtshof achtte deze belangen van zodanig gewicht dat het belang van Voskuil bij zijn beroep op het verschoningsrecht ervoor moest wijken. Toen de journalist volhardde in zijn weigering, gaf het gerechtshof bevel hem voor maximaal 30 dagen te gijzelen op grond van artikel 294 Wetboek van Strafvordering. Hoewel op grond van artikel 224 Wetboek van Strafvordering een bevel tot gijzeling binnen vier en twintig uur aan de

* Samenstelling: Zupančič, Birsan, Fura-Sandström, Gyulumyan, David Thór Björgvinsson, Berro-Lefèvre, en Thomassen als ad hoc-rechter.

* Prof. mr. G.A.I. Schuijt is emeritus-hoogleraar Mediarecht aan de Universiteit Leiden.

¹ Het Gerechtshof Amsterdam wordt in het navolgende, om verwarring te voorkomen, consequent ‘gerechtshof’ genoemd; waar sprake is van ‘het Hof’ wordt het Europees Hof voor de Rechten van de Mens bedoeld.

getuige dient te worden betekend, voldeed het gerechtshof daaraan pas op 25, resp. 27 september. Tegen een bevel tot gijzeling staat geen rechtsmiddel open, maar de rechter is bevoegd de gijzeling op te heffen op verzoek van de getuige (artikel 294, tweede en derde lid, Wetboek van Strafvordering). Op een dergelijk verzoek beschikte het gerechtshof – in dezelfde samenstelling als die waarin het bevel tot gijzeling was gegeven – op 28 september afwijzend.² Voskuil ging in cassatie tegen de afwijzende beslissing.

Op 9 oktober besloot het gerechtshof tot opheffing van de gijzeling.³ Op grond van een aantal verhoren van bij het onderzoek betrokken opsporingsambtenaren was het gerechtshof tot de conclusie gekomen dat de publicatie van Voskuil door al deze opsporingsambtenaren wordt tegengesproken en dat aan de verklaring van Voskuil ‘geen geloof kan worden gehecht’. Voor de verdediging van Mink K. was dat aanleiding de leden van het gerechtshof te wraken omdat zij bevooroordeeld zouden zijn. Het wrakingsverzoek werd door een andere kamer van het gerechtshof toegewezen. In een nieuwe samenstelling werd het proces tegen Mink K. en zijn medeverdachten voortgezet. Daarin hoorde het gerechtshof opnieuw Voskuil, maar ook zeven andere journalisten die over de zaak Mink K. en de lekkage als voorwendsel voor een bezoek aan de woning van de verdachte hadden gepubliceerd, alsmede de loodgieter en de huismeester, die de lekkage zou hebben gemeld.

Voskuil trok zijn cassatieberoep in omdat de Hoge Raad een dergelijk beroep wegens gebrek aan belang (daar de gijzeling inmiddels is opgeheven) pleegt te verwerpen. Voskuil diende een klacht in bij het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg wegens schending van artikel 10 EVRM.

UITSPRAAK

Na vermelding van de (hierboven kort samengevatte) feiten en van de relevante nationale regels (waaronder de Leidraad over de positie van de pers bij politieoptreden van 19 mei 1988) en internationale regels (waaronder *Recommendation No. R (2000) 7 on the right of journalists not to disclose their sources of information*) overweegt het Hof als volgt:

‘THE LAW

I. ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 10 OF THE CONVENTION

45. The applicant complained of the denial of his right as a journalist not to disclose his source of information and the order to detain him in order to compel him to do so. He relied on Article 10 of the Convention, which reads as follows (...)

A. Admissibility

47. The Government initially objected *in limine* that since the applicant had failed to pursue his appeal on points of law to a conclusion (...) it followed that he had not exhausted the domestic remedies available. However, by a letter of 2 March 2006 they withdrew that objection on the ground that the Supreme Court would have dismissed the appeal as inadmissible given that the applicant had already been released.

48. The Court notes that the applicant's complaint under Article 10 is not manifestly ill-founded within the meaning of Article 35 § 3 of the Convention. It further notes that it is not inadmissible on any other grounds. It must therefore be declared admissible.

B. Merits

1. Whether there has been an “interference” with the applicant's rights under Article 10 of the Convention

49. Both parties agreed that there had been an interference with the applicant's rights under Article 10 of the Convention. Indeed it is clear that the applicant was subjected to “formalities, conditions, restrictions or

² Gepubliceerd in *Mediaforum* 2000-11/12, nr. 69 (m.nt. G.A.I. Schuijt).

³ Gepubliceerd in *Mediaforum* 2000-11/12, nr. 70 (m.nt. G.A.I. Schuijt).

penalties” in that his refusal to name his source led the Court of Appeal to order his detention in an attempt to compel him to speak.

2. Whether the interference was “prescribed by law”

50. The Government argued that the applicant's detention had a statutory basis in the form of Article 294 of the Code of Criminal Procedure as clarified by the case-law of the Supreme Court. Moreover, procedural safeguards were sufficient.

51. The applicant disagreed: in his view the Court of Appeal had failed to establish any real need for his detention, let alone an “urgent” need, even though Article 294 § 1 made urgency a precondition for any decision to detain a witness on grounds of refusing to give evidence.

52. The Court considers that the applicant's argument does not concern the lawfulness of the interference so much as the question of its “necessity in a democratic society”. It is more appropriately considered under that head.

53. The Court further notes that the applicant's detention was ordered on the basis of Article 294 § 1 of the Code of Criminal Procedure. For the purposes of Article 10 of the Convention, the Court finds that the basis in domestic law for the applicant's detention was adequate.

3. Whether the interference pursued a “legitimate aim”

54. The Government stated that the interference was intended for “the protection of the reputation or rights of others”, namely the integrity of the judiciary and the Amsterdam police. They also referred to legitimate purposes such as “public safety” and “the prevention of disorder or crime”.

55. The applicant argued that in the circumstances of his case, the integrity of the judiciary and the Amsterdam police required him to expose abuses of official authority while keeping the identity of his source a secret. Moreover, he had been called as a witness in criminal proceedings at the request of the defence; the integrity of the judiciary or the police had not in themselves been at issue in the proceedings.

56. The Court is satisfied that the interference was intended at any rate to further the prevention of crime.

4. Whether the interference was “necessary in a democratic society”

57. The Government referred to the exception mentioned in principle 3 of Committee of Ministers Recommendation No. R(2000) 7 on the right of journalists not to disclose their sources of information (see paragraph 43 above) and argued that it applied. In particular, they submitted that the requirements of subsidiarity and proportionality therein contained had been met.

58. Firstly, as to subsidiarity, they stated that no reasonable alternative means to obtain disclosure of the information concerned was available to them. There had been an investigation by the judicial authorities in the wake of allegations of police misconduct made by the defence in Mr K.'s case long before the applicant had been ordered detained. This, however, had not provided any information. When the applicant was ordered detained, an investigation into the conduct of police officers involved in the investigations against Mr K. was launched as a precautionary measure. This had not yielded any information either, as was only to be expected: the applicant's informant – if there ever was an informant – had necessarily been a police officer who could expect to face “grave repercussions” for having made such serious allegations in an important criminal investigation. Any further investigations by the State Criminal Investigation Department (*Rijksrecherche*), the official body created to investigate alleged cases of police wrongdoing, would have held up the trial of Mr K. unacceptably.

59. Secondly, as to proportionality, the applicant's statements had a direct bearing on the integrity of the police and the judiciary in the Amsterdam region. If the applicant's published allegations were correct, the effect on the rule of law in the Netherlands would be catastrophic. Moreover, the applicants' allegations had a direct impact on the conviction of the accused, who had been sentenced to long terms of imprisonment and who had an interest in obtaining an enquiry into the alleged unfairness of the investigation against them.

60. Thirdly and finally, the applicant had been kept detained for no longer than 17 days and had been released as soon as the court no longer considered his detention needful.

61. The applicant disagreed. He contended that the Amsterdam Court of Appeal had failed to balance his Article 10 rights against any interest, whether the rights of the defence or any other. In addition, arms trafficking was not among the crimes listed in the Committee of Ministers Recommendation as serious enough to justify compelling a journalist to disclose his source. At all events, the weapons found in the Nachwachttlaan building had been seized as soon as they had been found and had therefore posed no danger to the public by the time of the events complained of.

62. In the second place, the requirement of subsidiarity had not been met. Of the fourteen witnesses called by the defence, only three (including himself) had been summonsed at that time; the Court of Appeal had refused to summons the other eleven. Moreover, although a second investigation had been held as the

Government stated, this had been done only after the applicant had been ordered detained. Similarly, only after the applicant had been detained did the Court of Appeal hear other journalists who had reported on the flooding matter. Finally, the Government's admission that an investigation by the State Criminal Investigation Department had been considered but decided against for reasons of expediency showed that that possibility had in fact existed.

63. The Court has stated the principles generally applicable as follows (see, among many other authorities, *Cumpăna and Mazăre v. Romania* [GC], no. 33348/96, §§ 88-91, ECHR 2004-XI, case-law references omitted):

“88. The test of 'necessity in a democratic society' requires the Court to determine whether the interference complained of corresponded to a 'pressing social need'. The Contracting States have a certain margin of appreciation in assessing whether such a need exists, but it goes hand in hand with European supervision, embracing both the legislation and the decisions applying it, even those delivered by an independent court. The Court is therefore empowered to give the final ruling on whether a 'restriction' is reconcilable with freedom of expression as protected by Article 10 (...).

89. The Court's task in exercising its supervisory function is not to take the place of the competent domestic courts but rather to review under Article 10 the decisions they have taken pursuant to their power of appreciation (...). This does not mean that the supervision is limited to ascertaining whether the respondent State exercised its discretion reasonably, carefully or in good faith; what the Court has to do is to look at the interference complained of in the light of the case as a whole, including the content of the comments held against the applicants and the context in which they made them (...).

90. In particular, the Court must determine whether the reasons adduced by the national authorities to justify the interference were 'relevant and sufficient' and whether the measure taken was 'proportionate to the legitimate aims pursued' (...). In doing so, the Court has to satisfy itself that the national authorities, basing themselves on an acceptable assessment of the relevant facts, applied standards which were in conformity with the principles embodied in Article 10 (...).”

64. Since 1985 the Court has frequently made mention of the task of the press as purveyor of information and “public watchdog” (see, among many other authorities, *Barthold v. Germany*, judgment of 25 March 1985, Series A no. 90, p. 26, § 58; *Lingens v. Austria*, judgment of 8 July 1986, Series A no. 103, p. 27, § 44; *Thorgeir Thorgeirson v. Iceland*, judgment of 25 June 1992, Series A no. 239, p. 27, § 63; more recently, *Cumpăna and Mazăre*, cited above, § 93).

65. Protection of journalistic sources is one of the basic conditions for press freedom, as is recognised and reflected in various international instruments including the Committee of Ministers Recommendation quoted in paragraph 43 above. Without such protection, sources may be deterred from assisting the press in informing the public on matters of public interest. As a result the vital public-watchdog role of the press may be undermined and the ability of the press to provide accurate and reliable information may be adversely affected. Having regard to the importance of the protection of journalistic sources for press freedom in a democratic society and the potentially chilling effect an order of source disclosure has on the exercise of that freedom, such a measure cannot be compatible with Article 10 of the Convention unless it is justified by an overriding requirement in the public interest (see *Goodwin v. the United Kingdom*, judgment of 27 March 1996, *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II, p. 500, § 39; more recently and *mutatis mutandis*, *Roemen and Schmit v. Luxembourg*, no. 51772/99, § 46, ECHR 2003-IV).

66. As the Court understands the Government's argument, the applicant was required to identify his source for two reasons: firstly, to guard the integrity of the Amsterdam police; and secondly, to secure a fair trial for the accused.

67. The Court sees no need on this occasion to consider whether under any conditions a Contracting Party's duty to provide a fair trial may justify compelling a journalist to disclose his source. Whatever the potential significance in the criminal proceedings of the information which the Court of Appeal tried to obtain from the applicant, the Court of Appeal was not prevented from considering the merits of the charges against the three accused; it was apparently able to substitute the evidence of other witnesses for that which it had attempted to extract from the applicant (see paragraph 26 above). That being so, this reason given for the interference complained of lacks relevance.

68. That leaves the Court to consider the other interest relied on by the Government, which was to identify the applicant's source for their own purposes.

69. The Court is not in a position to establish whether or not there was any truth in the allegations published by the applicant. It notes that both the Advocate General and the Court of Appeal took them seriously enough for the applicant's detention to be ordered for more than two weeks, and that similar allegations

were aired in print media other than the newspaper *Sp/ls*, but that the Court of Appeal eventually dismissed the report published by the applicant as implausible.

70. On the one hand the Court understands the Government's concern about the possible effects of any suggestion of foul play on the part of public authority, especially if it is false. On the other hand, however, it takes the view that in a democratic state governed by the rule of law the use of improper methods by public authority is precisely the kind of issue about which the public have the right to be informed (compare, for example, *Thorgeir Thorgeirson*, cited above, p. 28, § 67, and *Cumpănă and Mazăre*, cited above, § 95). It is in this light that the Court views the Government's admission (apparently contradicting the Advocate General – see paragraph 10 above) that the applicant's source faced “grave repercussions” if exposed.

71. Whatever the consequences might have been for the source, the Court is struck by the lengths to which the Netherlands authorities were prepared to go to learn his or her identity. Such far-reaching measures cannot but discourage persons who have true and accurate information relating to wrongdoing of the kind here at issue from coming forward and sharing their knowledge with the press in future cases.

72. The Court finds that the facts to be considered tip the balance of competing interests in favour of the interest of democratic society in securing a free press. On the facts of the present case, the Court does not find that the Government's interest in knowing the identity of the applicant's source was sufficient to override the applicant's interest in concealing it (compare *Goodwin*, cited above, p. 502, § 45).

73. This finding dispenses the Court from considering the Government's remaining argument, namely that the length of the applicant's detention was not disproportionate when viewed in relation to the interests involved.

74. In conclusion, there has been a violation of Article 10 of the Convention.

II. ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 5 § 1 OF THE CONVENTION

(.....)

83. The Court observes that, although the decision ordering the applicant detained on the ground of refusing to give evidence was not required to be reasoned as the applicant suggested, domestic law did provide for notification in writing of the detention order within twenty-four hours (.....). The Government do not deny that the applicant was only provided with a written copy of the order some three days later. The Court therefore finds that the procedure prescribed by law has not been followed. There has accordingly been a violation of Article 5 § 1 of the Convention.

III. ALLEGED VIOLATION OF ARTICLE 6 OF THE CONVENTION

84. The applicant raised under Article 6 of the Convention the same complaints as he had made under Article 5. Article 6, in relevant part, provides as follows: “In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair ... hearing ... by [a] ... tribunal...”

85. The Government did not comment.

86. The Court observes that the duty to give evidence in criminal proceedings is ordinarily a normal civic duty in a democratic society governed by the rule of law. An order to give evidence does not involve the determination of the witness's “civil rights and obligations” (see *British Broadcasting Corporation v. the United Kingdom*, no. 25798/94, Commission decision of 18 January 1996); nor does it involve the determination of a “criminal charge” against the witness. This complaint is therefore incompatible *ratione materiae* with Article 6 of the Convention within the meaning of Article 35 § 3 and must be declared inadmissible in accordance with Article 35 § 4.

IV. APPLICATION OF ARTICLE 41 OF THE CONVENTION

(.....)

88. The applicant submitted no claim for damages.

89. He claimed EUR 23,104.77 including value-added tax for the costs and expenses incurred before the Court.

90. The Government considered these claims excessive.

91. According to the Court's case-law, costs and expenses are recoverable under Article 41 provided that they were incurred by the injured party in order to seek, through the domestic legal order, prevention or rectification of a violation, to have the same established by the Court or to obtain redress therefor. Furthermore, it has to be established that the costs and expenses were actually incurred, were necessarily

incurred and were also reasonable as to quantum (see, among many other authorities, *Dudgeon v. the United Kingdom (former Article 50)*, judgment of 24 February 1983, Series A no. 59, p. 9, § 20).

92. The invoices for the applicant's representation have been made out to *Telegraaf Media Groep N.V.*, the proprietor of the newspaper *Sp!ts*. It has not been shown that the applicant is himself liable for any costs. That being so the Court rejects his claims (see *Dudgeon (former Article 50)*, cited above, p. 10, § 22).

FOR THESE REASONS, THE COURT UNANIMOUSLY

1. *Declares admissible* the applicant's complaints under Articles 10 and 5 § 1 of the Convention;
2. *Declares* the remainder of the application *inadmissible*;
3. *Holds* that there has been a violation of Article 10 of the Convention;
4. *Holds* that there has been a violation of Article 5 § 1 of the Convention;
5. *Dismisses* the applicant's claim for just satisfaction.

CONCURRING OPINION OF JUDGE WILHELMINA THOMASSEN

I fully agree with the judgment in this case. However, I find it appropriate to make some additional observations with regard to the lack of domestic remedies against the detention order which was imposed on the applicant.

Article 294 § 3 of the Code of Criminal Procedure provided that no remedy lay against the detention order which had been imposed on the applicant. Article 223 § 3 however provided the applicant with an appeal against the refusal to release him and with an appeal on points of law to the Supreme Court (*Hoge Raad*) against any such refusal given on appeal. The applicant in fact made use of his right to appeal against the refusal to release him. This appeal was rejected by the very judges of the Court of Appeal who had given the detention order. Subsequently the applicant lodged an appeal on points of law with the Supreme Court, but withdrew it after he was released and before the Supreme Court could give its judgment.

Initially the Government argued that the applicant, having withdrawn his appeal to the Supreme Court, had failed to exhaust domestic remedies. They later withdrew this preliminary objection, having come round to thinking that the Supreme Court would have declared the appeal on points of law inadmissible because the applicant would no longer have been in detention by the time it could have considered his case (Government's letter to the Court of 2 March 2006).

Apparently the Government took the view that it was beyond any doubt that the Supreme Court would have dismissed the appeal on points of law on the ground of being devoid of interest because of the applicants' release.⁴

If this presumption is correct, then the protection at the domestic level has been deficient. It would mean that the lawfulness of the applicants' detention could not be challenged before any other court than the Court of Appeal which itself had imposed the detention order (if at all). It would mean that the Supreme Court would not have been in a position to rule on points of law either as to the lawfulness of the detention or as to its compatibility with Article 10, for the sole reason that the applicant had been released in the meantime.

Since fundamental rights require effective protection at the domestic level more than at any other, this case raises the question what possible solutions for the future can be found there. The European Court of Human Rights should only intervene in the national system as a subsidiary means of protection. Moreover, an effective protection at the domestic level is necessary in view of the Court's ever-increasing workload (see also Resolution Res(2004)3 on judgments revealing an underlying systemic problem, adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 12 May 2004).

In my view one such possible solution could be to allow an appeal on points of law against a detention order and have the Supreme Court examine complaints regarding the lawfulness of someone's detention even after his or her release, either by way of a further review by the Supreme Court of its tasks with regard to the Convention or perhaps by the introduction of a statutory provision which explicitly sets out the Supreme Court's tasks in this respect. In this context it should be noted that the applicants' detention dates from 22 September 2000, which is more than seven years before the Court decided on the well-foundedness of his complaints. Had the Supreme Court examined the arguable claims under Articles 5 and 10 of the

⁴ In this respect the Supreme Court's judgment of 31 May 2005, LJN AS 2748, *Nederlandse Jurisprudentie* 2005, 531, is interesting. The appeal on points of law in that case, lodged by a woman who had been detained because she had not wanted to give evidence against her partner, was declared inadmissible because she had been released by the time the Supreme Court got round to deciding her appeal. However, at the same time and in an *obiter dictum* the Supreme Court gave its opinion on the compatibility of the applicants' detention with Article 8 in conjunction with Article 14 of the Convention.

Convention, the applicant could have had a judgment on points of law most probably in 2000 or at any rate no later than 2001. Moreover, such a judgment could have made a contribution to an informed national debate at a time when this issue was a live topic.

If a national court had been able to conclude that the applicant's detention had violated both Article 5 and Article 10 of the Convention, the applicant would have had a remedy within a reasonable time and any application to the Court could have been declared inadmissible for non-exhaustion of domestic remedies.'

NOOT

1. De vraag of journalisten verschoningsrecht toekomt is al sedert 1852, toen de directeur-hoofdredacteur Nijgh van *de Nieuwe Rotterdamsche Courant* er zich vergeefs op beriep, om de zoveel tijd aan de orde. Het antwoord van de rechtspraak luidde stevast ontkennend, de reactie van de journalistiek daarop was een mengsel van luidruchtige verontwaardiging en onbegrip. Dat was ook in 2000 het geval toen het Gerechtshof Amsterdam de journalist Voskuil liet gijzelen omdat hij weigerde de identiteit van zijn bron te onthullen. In de tweede helft van 2006 leek de geschiedenis zich te herhalen, toen de rechter-commissaris van de Rechtbank Den Haag het bevel gaf tot gijzeling van twee journalisten van *De Telegraaf*. Een dergelijk besluit dient volgens artikel 221, lid 2, WvSv binnen vier en twintig uur aan de rechtbank te worden voorgelegd, die moet beslissen of de gijzeling dient te worden voortgezet of niet. In dit geval hief de raadkamer van de rechtbank binnen de voorgeschreven twee dagen de gijzeling op.

Het verschil tussen deze twee laatste zaken en al de voorgaande was dat er sedert 1996 uitspraken liggen van zowel het Europese Hof voor de Rechten van de Mens als van de Hoge Raad, waarin als regel werd aangenomen dat journalisten verschoningsrecht toekomt ten aanzien van de identiteit van hun bronnen. Waren die uitspraken dan niet duidelijk genoeg? Voor het Gerechtshof Amsterdam kennelijk niet, evenmin als voor de Haagse rechter-commissaris in 2006, maar wél voor de raadkamer van de Haagse rechtbank, want die corrigeerde de rechter-commissaris in termen die ontleend waren aan de uitspraken van 1996.

En nu het Hof in Straatsburg het Amsterdamse gerechtshof gevoelig terecht wijst, meent de minister van Justitie dat er een wet moet komen om het verschoningsrecht voor journalisten te regelen, terwijl diezelfde minister enkele maanden eerder tot tweemaal toe schriftelijk aan de Tweede Kamer liet weten dat een wettelijke regeling voor het journalistieke verschoningsrecht geen meerwaarde zou betekenen. Ook zijn voorganger vond dat de uitdrukkelijke aansporing van de Raad van Europa in 2000 niet noodzaakte tot aanpassing van het Nederlandse recht.⁵ De rechtspraak bood de rechter voldoende mogelijkheden om tot een verantwoorde afweging van de in het geding zijnde belangen te komen.⁶ In zijn brief van 27 november 2007 aan de Tweede Kamer noemt hij het arrest van het EHRM in de zaak *Voskuil* als aanleiding, maar naar de reden van de omslag in zijn denken moet men gissen.⁷

2. Dit roept een aantal vragen op. Hadden het Gerechtshof Amsterdam en de rechter-commissaris bij de Haagse rechtbank beter kunnen weten? Wat is er nu door de uitspraak van het EHRM in de zaak *Voskuil* veranderd dat er nu ineens volgens de minister een wet nodig is? Is dat omdat het Gerechtshof Amsterdam mét zo'n wet anders beslist zou hebben of is het omdat de minister is geschrokken en de consequenties van de Straatsburgse uitspraak wil inperken, gesteld al dat hij dat zou kunnen?

⁵ Bedoeld is de in het arrest *Voskuil* geciteerde Recommendation R (2000); *Kamerstukken II* 2000/01, 27 400 VI, nr. 7.

⁶ *Kamerstukken II* 2006/07, 30 800 VI, nr. 82 en 117.

⁷ *Kamerstukken II* 2007/08, 31 200 VI, nr. 92.

3. In 1996 besliste het EHRM dat het Verenigd Koninkrijk in strijd met artikel 10 had gehandeld door de journalist Goodwin te veroordelen tot een boete van vijfduizend pond omdat hij geweigerd had als getuige de naam van zijn informant te noemen.⁸ Het Hof ziet het dus als een beperking van de informatievrijheid. In par. 65 hierboven wordt de belangrijkste overweging herhaald. Bescherming van journalistieke bronnen is een van de basisvoorwaarden voor persvrijheid. Zonder die bescherming kunnen bronnen ervan worden afgehouden de pers bij te staan bij het informeren van het publiek over zaken van publiek belang. Gevolg daarvan zou zijn dat de vitale rol van de pers als publieke waakhond wordt ondermijnd. Gezien het *'chilling effect'* dat een bevel de bron te noemen kan hebben op de uitoefening van de persvrijheid, is een dergelijke maatregel niet verenigbaar met artikel 10 EVRM, tenzij het wordt gerechtvaardigd door een *'overriding requirement in the public interest'*.

4. Kort na deze uitspraak kreeg de Hoge Raad de gelegenheid om terug te komen op zijn beschikking van 1977, waarin hij had overwogen dat de stelling dat een journalist verschoningsrecht toekomt, 'in haar algemeenheid niet kan worden aanvaard'.⁹ De Hoge Raad zag in het arrest *Van den Biggelaar/Dohmen & Langenberg* dat hij door de uitspraak van het EHRM in de zaak *Goodwin* moest terugkomen van de opvatting dat de waarheidsvinding in haar algemeenheid zwaarder dient te wegen dan het belang van de nieuwsgaring. Hij volgde het EHRM door te overwegen dat uit het eerste lid van artikel 10 EVRM voor een journalist in beginsel het recht voortvloeit zich te verschonen van het beantwoorden van een hem gestelde vraag, indien hij daardoor het bekend worden van zijn bron zou riskeren. Een rechterlijk bevel aan een journalist zijn bron te openbaren is uitsluitend gerechtvaardigd als is voldaan aan de voorwaarden van artikel 10, tweede lid, EVRM. Dat wil zeggen dat het bevel een basis moet hebben in het nationale recht, het moet een der doeleinden dienen van het tweede lid en het bevel moet ter bereiking van dit doel noodzakelijk zijn in een democratische samenleving. Dit vereiste impliceert een afweging:

Uitgangspunt daarbij is dat bescherming van de bronnen van een journalist één van de essentiële voorwaarden is voor de in een democratische samenleving bijzonder belangrijke persvrijheid. Bij zodanige bescherming bestaat daarom een zeer zwaarwegend publiek belang, zodat alleen een nog zwaarderwegend belang bij bekendmaking kan wettigen bedoeld vereiste voor vervuld te houden.¹⁰

5. Kortom, de Hoge Raad aanvaardde met betrekking tot het verschoningsrecht van een journalist de ja-tenzij regel, terwijl hij tot dan de nee-tenzij-regel had gehanteerd. De A-G Koopmans had nog de suggestie gedaan het accent van de belangenafweging ten principale van de beschikking van 1977 te verleggen naar een belangenafweging in concreto.¹¹ De Hoge Raad zou dan niet hoeven 'om' te gaan, maar de Hoge Raad volgde dat niet. Ons hoogste rechtscollege zag in *'Goodwin'* daarvoor geen ruimte. Het EHRM had immers niet de 'nee-tenzij-regel', maar het tegengestelde uitgangspunt aanvaard.

⁸ EHRM 27 maart 1996, *Goodwin t. VK*, NJ 1996, 577 (m.nt. E.J. Dommering); *NJCM-Bulletin* 1996-5, p. 725-737 (m.nt. G.A.I. Schuijt); *Mediaforum* 1996-5, p. 73-74 (m.nt. W.F. Korthals Altes); *Ars Aequi* 1996-11, p. 696-703 (m.nt. G.R. Rutgers).

⁹ HR 11 november 1977, NJ 1978, 399 (*KGB-affaire*).

¹⁰ HR 10 mei 1996, NJ 1996, 578 (m.nt. E.J. Dommering) (*Van den Biggelaar/Dohmen & Langenberg*); *NJCM-Bulletin* 1996, p. 683-695, r.o. 3.2.

¹¹ Opgemerkt zij dat de conclusie van de A-G Koopmans dateert van vóór het arrest van het EHRM. Koopmans kende nog slechts het rapport van de toenmalige ECRM van 1 maart 1994, *Mediaforum* 1994-9, p. B73 (*Goodwin*).

6. Het moge uit deze uitspraken duidelijk geworden zijn dat de grondslag van het recht van journalisten om niet gedwongen te worden de identiteit van hun bronnen te onthullen volgens het EHRM en de HR niet gelegen is in het belang van journalisten niet beboet te worden of niet een aantal dagen te worden gegijzeld. De grondslag is het belang van de samenleving geïnformeerd te worden over zaken van algemeen belang, die vaak niet aan het licht kunnen komen zonder dat journalisten zegslieden benaderen of benaderd worden door zegslieden die om de een of andere reden niet genoemd wensen te worden. Dergelijke bronnen zijn voor de informatievoorziening van de samenleving onmisbaar en als die bronnen er niet van op aan zouden kunnen dat journalisten hun identiteit beschermen, zouden zij zich wel driemaal bedenken. Het verschoningsrecht is een onmisbare schakel in de vrijheid van nieuwsgaring, een aspect van de informatievrijheid dat door artikel 10 EVRM wordt beschermd. De reeds genoemde Koopmans was overigens in Nederland de eerste gezaghebbende – en niet uit de journalistiek voortkomende – jurist die dit reeds in 1977 betoogde in zijn indrukwekkende preadvies voor de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking.¹²

7. De consequentie van het arrest *Goodwin* is uiteraard dat als men een journalist niet kan dwingen zijn bron te onthullen, men ook niet langs andere weg mag proberen de identiteit van de bron te achterhalen, dus door bijvoorbeeld huiszoeking en inbeslagneming of door een telefoontap. Het EHRM noemde in 2003 dergelijke maatregelen nog ingrijpender dan het dwingen van een journalist getuigenis af te leggen.¹³

8. Mocht er in het arrest *Van den Biggelaar/Dohmen & Langenberg* iets doorklinken dat de Hoge Raad niet van harte om ging, ons hoogste rechtscollege vertaalde *Goodwin* zonder er iets op af te dingen. Dat deed de Hoge Raad ook toen het Openbaar Ministerie *De Telegraaf* bevel gaf een zipschijf ter inbeslagneming af te geven teneinde achter de identiteit van bepaalde informanten van de krant te komen. De Hoge Raad besliste dat het OM tegenover de rechtbank niet kon volstaan met te stellen dat het de zipschijf nodig had en dat de rechtbank er maar van moest uitgaan dat het OM handelde in overeenstemming met de beginselen van subsidiariteit. Nee, zei de Hoge Raad, het is aan het OM om aan te tonen dat het bevel tot uitlevering noodzakelijk is en dat er geen ander middel openstaat om de benodigde informatie te verkrijgen.¹⁴ In het *Ravage*-arrest besliste de Hoge Raad dat een bevel tot huiszoeking bij een redactie een zeer ingrijpende maatregel is omdat toegang kan worden verkregen tot andere, mogelijk door artikel 10 EVRM beschermde, gegevens. Een dergelijke maatregel

¹² T. Koopmans, *Het verschoningsrecht van de journalist* (Preadvies NVvR nr. 26 en 28, 1977), Deventer: Kluwer. Mr. M. Rooij (de latere hoogleraar massacommunicatie) had hetzelfde in andere bewoordingen reeds betoogd in 1949 naar aanleiding van HR 14 december 1948, NJ 1949, 95 (*Lunshof*), maar hij was hoofdredacteur van de NRC en voorzitter van de Federatie van Nederlandse Journalisten, dus onder juristen voor dit onderwerp niet gezaghebbend, *De Journalist* februari 1949, p. 1-2. Over de zaak Lunshof (boete van f 10 wegens weigering te getuigen, art. 192 WvS) uitgebreid G.A.I. Schuijt, 'De scoop van Hendrik Arie Lunshof, journalist', *Pro Memorie* 2007-2, p. 329-347. Twee andere juristen die de grondslag voor het verschoningsrecht voor journalisten in de informatievrijheid zien, zijn W.F. Korthals Altes, *Naar een journalistiek privilege. Voorstellen voor een journalistiek verschoningsrecht naar aanleiding van de Amerikaanse en Dutise rechtspraak* (diss. Amsterdam UvA), Amsterdam: Cramwinckel 1989 en E.C.M. Jurgens in zijn wetsontwerp 'Wet op een journalistiek privilege' *Kamerstukken II* 1992/93, 23 133, nr. 1-2. Met alle waardering die ik heb voor de beide laatste auteurs, heb ik er geen geheim van gemaakt het gebruik van de term 'privilege' onjuist en ongelukkig te vinden, zie mijn 'Een wet (?) op een journalistiek (?) privilege (?): toch maar liever de rechter', *Mediaforum* 1991-5, p. 52-54

¹³ EHRM 25 februari 2003, *Roemen & Schmit/Luxemburg*, *Mediaforum* 2003-4, nr. 20; EHRM 15 juli 2003, *Ernst e.a. /België*, en zie ook een week ná 'Voskuil' EHRM 27 november 2007, *Tillack/België*, nr. 20477/05.

¹⁴ HR 8 april 2003, NJ 2004, 188 (*Zipschijf*); wat betreft de telefoontap, De Telegraafjournalisten zijn in cassatie gegaan tegen Hof Den Haag 31 augustus 2006, *Mediaforum* 2006-10, nr. 34 (m.nt. G.A.I. Schuijt); zie ook *Kamerstukken II* 2006/07, 29 876, nr. 19.

moet volgens de Hoge Raad (onder aanhaling van het *Goodwin*-criterium ‘*an overriding requirement in the public interest*’) getoetst worden aan het noodzakelijkheidsvereiste van artikel 10, tweede lid, EVRM en die noodzakelijkheid moet door de rechter-commissaris, die het bevel tot huiszoeking geeft worden aangetoond.¹⁵

9. Anders dan de Haagse rechter-commissaris in 2006 kende het Gerechtshof Amsterdam in 2000 uiteraard niet deze twee latere arresten van de Hoge Raad noch die van het EHRM, maar de vraag is of het met *Goodwin* en *Van den Biggelaar/Dohmen & Langenberg* niet voldoende had om tot een andere beslissing ten aanzien van de journalist Voskuil te komen. Het EHRM heeft daar weinig woorden voor nodig. Het eerste belang dat het gerechtshof opvoerde was het recht op een eerlijk proces van de verdachte Mink K. en zijn medeverdachten. In mijn noot bij de beslissingen van het gerechtshof Amsterdam in 2000 vond ik dat voor deze reden niet voldaan was aan de eis van subsidiariteit. Ik schreef:

Het lijkt erop dat het (gerechts)hof geen alternatief ziet voor het achterhalen van de bron, maar de vraag lijkt mij eerder of er een alternatief is voor het vinden van de waarheid met betrekking tot de getuigenissen en processen-verbaal.¹⁶

Het EHRM is veel sterker in zijn verwerping van de aangevoerde reden: de reden ontbeert relevantie. Wat de informatie die het gerechtshof van Voskuil probeerde te verkrijgen voor het verloop van het strafproces ook betekend zou hebben, het gerechtshof was er niet van weerhouden de merites van de beschuldigingen tegen de verdachten te onderzoeken. Het was klaarblijkelijk in staat in plaats daarvan ander getuigenbewijs in te winnen.

10. Van de andere door het gerechtshof opgevoerde reden, ‘de integriteit van politie en justitie’ vroeg ik mij in 2000 af of dat wel een van de in artikel 10, tweede lid, EVRM genoemde belangen was. Namens Nederland werd dit in Straatsburg ruim uitgelegd als bescherming van de rechten van anderen, namelijk de integriteit van politie en justitie, alsmede de openbare veiligheid en het voorkomen van wanordelijkheden en strafbare feiten. Het EHRM neemt er genoeg mee dat de inbreuk op artikel 10 in elk geval het voorkomen van strafbare feiten diende (par. 54-55), dat in par. 68 omschreven wordt als ‘het achterhalen van de identiteit van de bron voor haar eigen doeleinden’. Daar gaat het Hof in de par. 69-72 op in. Het Hof heeft enerzijds begrip voor de zorgen van een overheid als het publiek gezag van vals spel wordt beschuldigd, maar stelt daar tegenover dat dát nu precies het soort onderwerp is waarover het publiek het recht heeft geïnformeerd te worden. Het Hof verbaast zich erover hoe ver de Nederlandse autoriteiten bereid waren te gaan om achter de identiteit van de bron te komen (die zware repercussies te wachten stonden). Dergelijke vergaande maatregelen kunnen alleen maar personen die over informatie beschikken over misstanden, ontmoedigen er in toekomstige gevallen mee naar buiten te komen en hun wetenschap ter kennis van de pers te brengen. Het belang van het achterhalen van de bron was – kortom – in dit geval niet voldoende om het belang van de bescherming van de bron te overstijgen.

11. Het EHRM zegt in *Voskuil* niets nieuws ten opzichte van *Goodwin*, maar zegt nóg-maals wat het Gerechtshof Amsterdam in 2000 had kunnen en moeten weten, dat het achterhalen van een bron *als zodanig* niet een nóg zwaarder wegend belang is dan de vrije informatievoorziening van de samenleving.

¹⁵ HR 2 september 2005, *NJ* 2006, 291(*Ravage*); *Mediaforum* 2005-10, nr. 31; de zaak werd verwezen naar het Hof Amsterdam, dat op 29 november 2007 besliste dat de staat deels wel en deels niet onrechtmatig heeft gehandeld (nog niet gepubl.).

¹⁶ Hof Amsterdam 28 september 2000 en 9 oktober 2000, *Mediaforum* 2000-11/12, nr. 69 en 70 (m.nt. G.A.I. Schuijt).

12. De volgende vraag is waarom er nu plotseling na *Voskuil* noodzaak is het verschoningsrecht voor journalisten in een wet vast te leggen, terwijl men 11 jaar sedert *Goodwin* dat steeds niet nodig heeft gevonden. De reden kan niet zijn dat een rechterlijke instantie gefaald heeft. Anders zou men het in Den Haag wel erg druk krijgen. Trouwens, het Gerechtshof Amsterdam faalde in de zaak *Voskuil* ook schromelijk door de bepalingen in het Wetboek van Strafvordering inzake de notificatie aan de gegijzelde te overtreden, waardoor het ook nog eens artikel 5 van het EVRM schond. Moet dat ook tot een wetwijziging leiden?

13. De minister van Justitie noemt in zijn brief van 27 november 2007 als reden dat bepaald moet worden wie tot de kring van personen behoren die voor het beroep op bronbescherming in het belang van de persvrijheid in een democratische rechtsstaat in aanmerking komen. Daar lijkt iets voor te zeggen, maar het kan ook zeer onverstandig zijn. En noodzaak zie ik niet, want is het eigenlijk wel een probleem? In al de zaken over het journalistiek verschoningsrecht sedert 1852 in ons land en in alle niet meer op de vingers van één hand te tellen zaken in Straatsburg, is nooit ter discussie gesteld of degene die zich op het journalistiek verschoningsrecht beriep wel journalist was.¹⁷ Het EHRM beoordeelt het kennelijk per keer en kijkt naar de functie van degene die het verschoningsrecht inriep.

In de Belgische wet was het begrip volgens het Belgische Constitutionele Hof te eng geformuleerd.¹⁸ Het gaat in de nu gewijzigde Belgische wet om eenieder die *journalistieke* activiteiten vervult, dat wil zeggen meewerkt aan de nieuwsgaring en nieuwsberichtgeving van de media. Dat is iets ruimer dan in de Recommendation R (2000), volgens welke men ‘regularly or professionally’ betrokken moet zijn bij de nieuwsgaring en informatievoorziening door de media. Maar in beide teksten wordt het begrip journalist functioneel benaderd. Dat is juist. Het recht op bronbescherming is immers niet een voorrecht voor journalisten maar een recht dat het de pers mogelijk maakt zijn rol van waakhond te vervullen, want zonder verschoningsrecht voor journalisten ‘sources may be deterred from assisting the press in informing the public on matters of public interest’ (par. 65). Ik geef toe, dat in het huidige informatietijdperk sommige grenzen aan het vervagen zijn, maar dat zou een reden te meer zijn om het aan de rechtspraak over te laten. Een functionele benadering is niet moeilijk, als men in zijn hoofd de knop heeft omgedraaid dat het niet om het belang van de journalisten gaat, maar om dat van de samenleving.

14. Ik merk voorts op dat het EHRM noch in *Goodwin* noch in de andere zaken en ook niet in *Voskuil*, het verschoningsrecht van de journalist liet afhangen van de kwaliteit van de journalist of van de kwaliteit of geoorloofdheid van zijn berichtgeving in kwestie. Het Hof hoefde het niet (want er was niet over geklaagd), maar heeft zich er ook niet over uitgelaten dat de publicatie van *Goodwin* in het Verenigd Koninkrijk verboden was door de rechter. Het Hof benadrukte alleen dat de ondernemer die van *Goodwin* zijn bron wilde vernemen met het publicatieverbod toch al gekregen had wat hij nodig had. In de zaak *Voskuil* laat het Hof uitdrukkelijk in het midden of het bericht van *Voskuil* in *Sp!ts* al dan niet op waarheid berustte (par. 69). Het bericht werd in elk geval serieus genoeg genomen om hem te gijzelen, terwijl het Hof signaleert dat ook andere kranten melding maakten van de twijfel van de toevalligheid van de wapenvondst. Koopmans heeft er in zijn eerder genoemde publicatie op gewezen dat men het toekennen van de bronbescherming moet loskoppelen van de vraag of

¹⁷ Behalve in HR 25 november 2005, *Mediaforum* 2006-1, nr. 1 (m.nt. A. Ekker; *Lycos/Pessers*), ook besproken door mij in mijn *Vrijheid van nieuwsgaring*, Den Haag: Boom Juridische Uitgevers 2006, p. 161-163. Hier werd echter niet gesteld dat een hostingprovider journalist was, maar een aan de vrije pers vergelijkbare rol speelt, waarbij een vergelijkbaar verschoningsrecht speelt. Dat werd m.i. terecht door de Hoge Raad afgewezen.

¹⁸ Arbitragehof 7 juni 2006, *Mediaforum* 2006-7/8, nr. 26 (m.nt. A.W. Hins).

de publicatie van de journalist civielrechtelijk onrechtmatig is dan wel een strafbaar feit oplevert. Men kan de journalist dan (meestal) langs andere weg aanpakken.¹⁹ Ik voeg daar aan toe dat in geval van een strafrechtelijk onderzoek het belang van de waarheidsvinding reeds ten achter is gesteld bij het zwijgrecht van een verdachte. De twee journalisten van De Telegraaf hoefden op die grond in 2006, in de periode dat zij nog verdachten waren terzake van openbaarmaking van staatsgeheimen, hun bron uiteraard niet te noemen. Dat kwam pas aan de orde toen zij later als getuige werden opgeroepen in een gerechtelijk vooronderzoek tegen de anonieme dader die het lek bij de AIVD/BVD moest zijn geweest.

Men hoorde in 2000, ook in journalistieke kring, nogal eens smalen over ‘dat jochie’ van ‘dat krantje’. De leeftijd van Voskuil – hij was in 2000 vijfentwintig jaar – deed voor het Hof niet ter zake noch de omstandigheid dat *Sp!ts* een gratis verspreide krant was. Ook heeft het Hof in geen van de zaken over het verschoningsrecht van journalisten ooit iets overwogen met betrekking tot toelatingseisen tot het beroep als voorwaarde voor toekenning van een verschoningsrecht. Ook hier geldt dat men de gedachte moet los laten dat het om het belang van journalisten zou gaan (en vooral dat alleen journalisten die ‘het verdienen’ of ‘het waard zijn’ voor dat recht in aanmerking zouden mogen komen).

15. De tweede reden die de minister voor een wettelijke regeling geeft is dat er een ‘afwegingskader ten opzichte van het belang van de waarheidsvinding in strafzaken’ dient te zijn. Ik weet niet wat ik mij daarbij moet voorstellen anders dan het afwegingskader van artikel 10, tweede lid, EVRM, in de hierboven vermelde ‘vertaling’ door de Hoge Raad van *Goodwin*. Met als toelichting rechtsoverweging 67-72 in de zaak *Voskuil*.

16. In dit verband is het echter opvallend dat de minister met geen woord verwijst naar de ‘concurring opinion’ van de Nederlandse rechter ad hoc in het EHRM, Wilhelmina Thomassen. Zij wijst op een aantal gebreken in ons nationale recht die een getuige zouden moeten beschermen tegen een ten onrechte gegeven bevel tot gijzeling. Zij wijst erop dat artikel 294, derde lid, WvSv bepaalt dat geen rechtsmiddel open staat tegen een bevel tot gijzeling. Wel kan een gegijzelde getuige verzoeken de gijzeling op te heffen. Tegen een afwijzende beslissing daarop kan weer wel beroep, resp. cassatie worden ingesteld (artikel 294, vierde lid, WvSr iuncto artikel 223, derde lid). Thomassen wijst vervolgens op de merkwaardige omstandigheid dat het Gerechtshof Amsterdam in dezelfde samenstelling als die waarin het het bevel tot gijzeling gaf, oordeelde over het verzoek tot opheffing. Vervolgens kon Voskuil wel in cassatie gaan tegen de afwijzing, maar na de opheffing van de gijzeling kon hij het cassatieberoep gevoeglijk intrekken, want de Hoge Raad zou wegens gebrek aan belang afwijzend beschikt hebben (zie par. 47 van het arrest). Nu heeft het, aldus Thomassen, zeven jaar moeten duren eer het EHRM zich kon uitspreken over de klacht van Voskuil. Indien de hoogste nationale rechter in 2000 of 2001 beslist had, dat de gijzeling van Voskuil in strijd was met artikel 5 en artikel 10 van het Verdrag, was de gang naar Straatsburg overbodig geweest. Mede in verband met de grote belasting van het EHRM is een effectieve rechtsbescherming op nationaal niveau nodig.

17. Ik zou daar nog aan toe willen voegen, dat een bevel tot een zo ingrijpende maatregel als een gijzeling niet gegeven zou behoren te worden door een unus als een rechter-commissaris. Dat bleek in 2006 toen de rechter-commissaris bevel gaf twee journalisten van *De Telegraaf* te gijzelen en van dat besluit conform artikel 221, tweede lid, WvSv de rechtbank verslag uitbracht en de meervoudige raadkamer van de rechtbank vervolgens besliste dat de gijzeling in strijd was met artikel 10 EVRM. Ondertussen hadden de

¹⁹ T. Koopmans, *Het verschoningsrecht van de journalist* (Preadvies NVvR nr. 26 en 28, 1977), *Deventer: Kluwer*, p. 27-28; zie ook zijn *conclusie* bij HR 10 mei 1996, *NJ* 1996, 578.

journalisten wel twee dagen onnodig vast gezeten. Voorts zou een zo ingrijpende maatregel als een gijzeling niet ten uitvoer moeten worden gelegd vóórdát een hogere instantie tot en met de HR daarover heeft beslist. Misschien is een escape nodig voor die gevallen waarin écht haast geboden is, maar ik kan me die nauwelijks voorstellen.

18. Deze wijzigingen in Strafvordering acht ik dus wél nodig, maar zij beschermen niet alleen journalisten, maar elke getuige die slachtoffer van een zo draconische maatregel dreigt te worden. Laat de minister de prioriteit leggen waar die gelegd moet worden.